

Stigning i mønsterbrydere blandt ikke-vestlige efterkommere

Gennem de sidste 10 år har der været en stor stigning i andelen af mønsterbrydere blandt efterkommere med ikke-vestlig baggrund. Blandt etniske danskere har andelen af mønsterbrydere været ret konstant. Det er især piger med ikke-vestlig baggrund, der i større grad vælger at tage en videregående uddannelse. At blive mønsterbryder giver bl.a. højere indkomst, bedre beskæftigelse og mindre risiko for at komme på offentlig forsørgelse.

af senioranalytiker Jes Vilhelmsen

5. april 2014

Analysens hovedkonklusioner

- Blandt 25-26-årige med ufaglærte forældre er det 23 pct. der er i gang med – eller har afsluttet – en videregående uddannelse. Denne gruppe betegnes her som mønsterbrydere.
- Andelen af mønsterbrydere er væsentligt større blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande (33 pct.) sammenlignet med etniske danskere (22 pct.). Der er dog også væsentligt flere efterkommere, der har ufaglærte forældre, end der er blandt danske unge.
- I løbet af de seneste 10 år er der sket en forholdsvis stor stigning i andelen af mønsterbrydere blandt ikke-vestlige indvandrere, særligt blandt pigerne. Andelen af mønsterbrydere har i store træk været konstant blandt etniske danskere.
- At være mønsterbryder har store positive effekter på beskæftigelse og indkomst. Flere mønsterbrydere vælger ejerbolig og samtidig mindsker det risikoen for at komme på offentlige forsørgelse.

Kontakt

Direktør

Lars Andersen

Tlf. 33 55 77 17

Mobil 40 25 18 34

la@ae.dk

Kommunikationschef

Mikkel Harboe

Tlf. 33 55 77 28

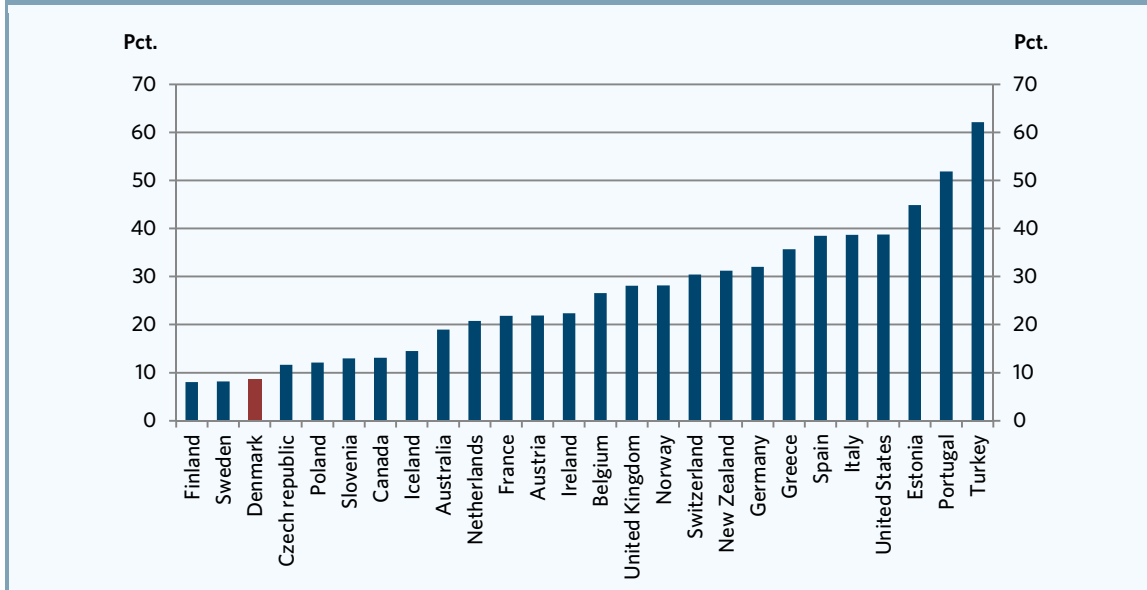
Mobil 28 36 87 50

mh@ae.dk

Mønsterbrydere i Danmark

Danmark er generelt kendetegnet ved at have en forholdsvis høj uddannelsesmobilitet mellem generationer. Sammen med Finland og Sverige er Danmark et af de lande, hvor der er mindst forskel i andelen af unge (25-34-årige), der opnår en uddannelse udover grundskolen, når man sammenligner unge med forældre der har en lang videregående uddannelse, med unge af forældre, der ikke har en kompetence-givende uddannelse. Det fremgår af figur 1.

Figur 1. Forskel i andel, der får en uddannelse ud over grundskolen afhængig af forældrenes uddannelsesniveau.



Anm.: I figuren sammenlignes 25-34-årige, hvis forældre har et højt uddannelsesniveau (universitetsniveau) med 25-34-årige, hvis forældre højest har en grundskoleuddannelse. Tallene er fra 2009 og 25-34-årige under uddannelse er ikke med. Antal personer som har en uddannelse på et højt niveau er underrapporteret for Australien, Canada, New Zealand og USA, hvilket kan overvurdere den beregnede forskel i disse lande. Illustrationen er inspireret af en tilsvarende illustration i *Fordeling og Incitament* 2013, Økonomi- og Indenrigsministeriet.
Kilde: OECD (2012), Education at a Glance 2012.

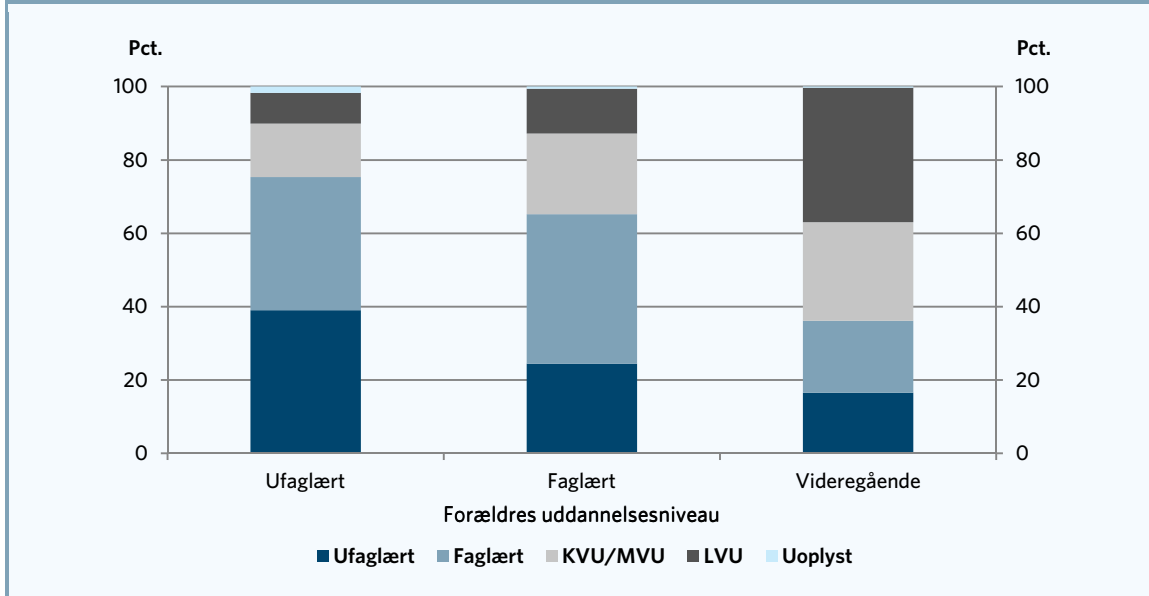
Selvom der er en relativ stor uddannelsesmobilitet mellem generationerne i Danmark, har forældrenes uddannelsesniveau fortsat stor betydning for, hvordan de unge klarer sig i uddannelsessystemet i Danmark. For eksempel er det blandt 25-26-årige med ufaglærte forældre næsten 40 pct., der ikke er i gang med – eller har opnået – en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens den tilsvarende andel er 16 pct. blandt jævnaldrende, hvis forældre har videregående uddannelse. Det kan ses af figur 2, som viser 25-26-åriges uddannelsesniveaue (igangværende eller afsluttet) fordelt efter højeste fuldførte uddannelsesniveau hos deres forældre. De tre søjler viser forældrenes uddannelse.

Det ses af figuren, at den sociale arv stadig spiller en rolle. Hvis man har ufaglærte forældre, er der markant højere sandsynlighed for selv at blive ufaglært, end hvis forældrene har en faglært eller videregående uddannelse. Samtidig er der for dem, der har forældre med videregående uddannelser, størst sandsynlighed for, at de selv får en videregående uddannelse.

Betegnelsen *mønsterbryder* bruges normalt om personer, der tager en højere uddannelse end deres forældre og derved "bryder mønsteret". På baggrund af senere års generelle uddannelsesstigning er der imidlertid en hel del personer, som i dag går et uddannelsesstrin op i forhold til deres forældre. I denne analyse er der udelukkende fokuseret på de mest markante mønsterbrydere – nemlig dem, der kommer med en ufaglært baggrund og sprænger uddannelsesmønsteret ved at tage en kort, mellem-

lang eller lang videregående uddannelse. I det følgende betegner *mønsterbrydere* altså den gruppe af unge, der på trods af at have ufaglærte forældre vælger at tage en videregående uddannelse.

Figur 2. Uddannelsesniveaue (igangværende eller afsluttet) blandt 25-26-årige i 2012 fordelt på højeste fuldførte uddannelsesniveaue blandt forældrene.



Anm: Ufaglært dækker over grundskole og/eller gymnasial uddannelse.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Andelen af mønsterbrydere er størst blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande

I 2012 var det knap 23 pct. af de 25-26-årige med ufaglærte forældre, som var i gang med – eller havde afsluttet – en videregående uddannelse. Denne andel er imidlertid væsentlig højere blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande. For denne gruppe er det således næsten 33 pct. af de 25-26 årige med ufaglærte forældre, der påbegynder en videregående uddannelse. Til sammenligning er den tilsvarende andel blandt etniske danske unge på godt 22 pct¹. Det fremgår af tabel 1, der viser andelen af mønsterbrydere blandt hhv. etniske danskere og efterkommere med ikke-vestlig baggrund.

Den forholdsvis høje andel mønsterbrydere blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande skal blandt andet ses i lyset af, at det næsten er halvdelen (44 pct.) af de unge efterkommere, der har ufaglærte forældre. Til sammenligning er det under 14 pct. af de 25-26-årige (etniske) danskere, der har ufaglærte forældre.

Tabel 1. Mønsterbrydere blandt 25-26-årige, 2012

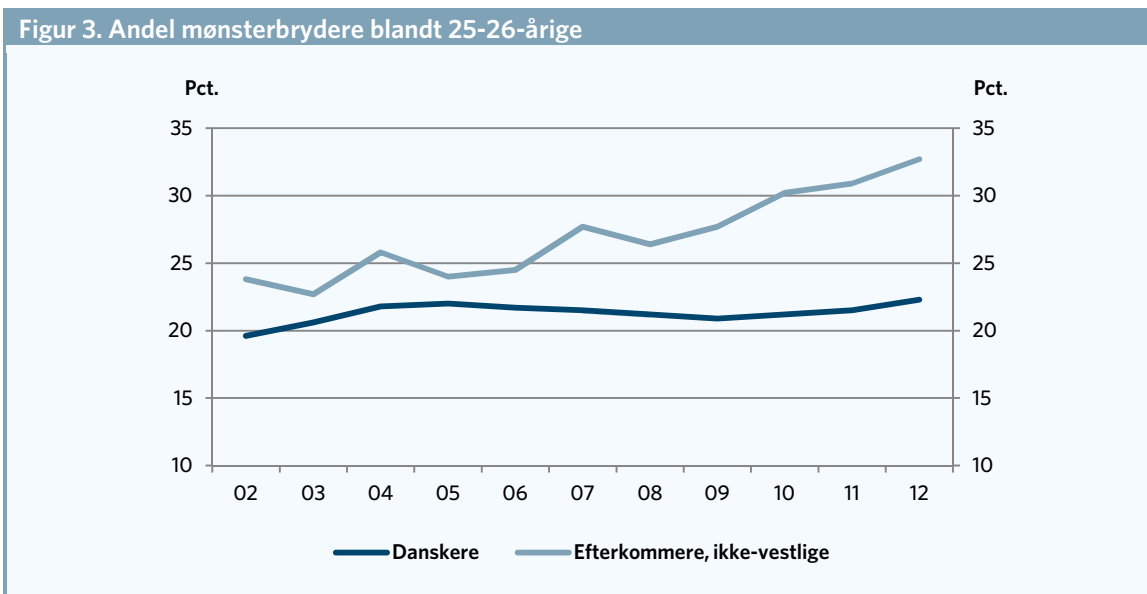
	Andel mønsterbrydere	Andel af unge med ufaglærte forældre
	Pct.	Pct.
Danskere	22,3	13,8
Efterkommere, ikke-vestlige	32,7	44,0
I alt	22,9	13,9

Anm: Rækken i alt indeholder samtlige 25-26-årige, herunder også indvandrere og efterkommere fra vestlige lande. Mønsterbrydere er defineret som 25-26 årige med ufaglærte forældre (grundskole eller gymnasial) der er i gang med – eller har afsluttet – en videregående uddannelse.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

¹ Det skal bemærkes, at der knytter sig en vis usikkerhed til opgørelsen af uddannelsesniveaue blandt efterkommernes forældre. Efterkommere der har forældre med uoplyst uddannelsesniveaue er ikke medtaget i analysen.

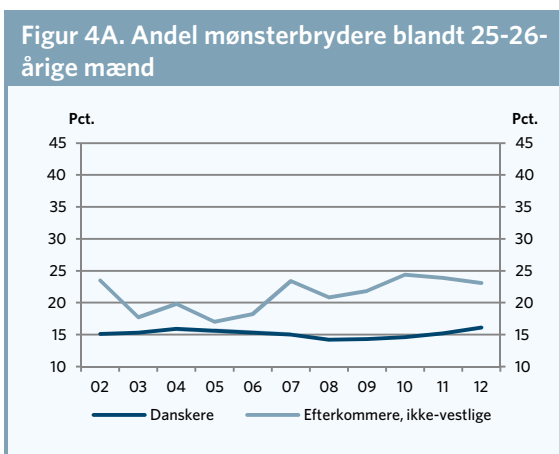
Den forholdsvis lille andel danske unge, der vokser op i ufaglærte hjem dækker formentlig over, at denne gruppe - alt andet lige - i gennemsnit er mere ressourcsvg end den store gruppe af ufaglærte forældre til efterkommere. Det bidrager isoleret set til, at andelen af mønsterbrydere er størst blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande.

Figur 3 viser, udviklingen af mønsterbrydere blandt danskere og ikke-vestlige efterkommere over en 10-årig periode. I løbet af de seneste 10 år har andelen af mønsterbrydere blandt etniske danskere ligget forholdsvis stabilt, mens der er sket en forholdsvis stor stigning i andelen af mønsterbrydere blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande.

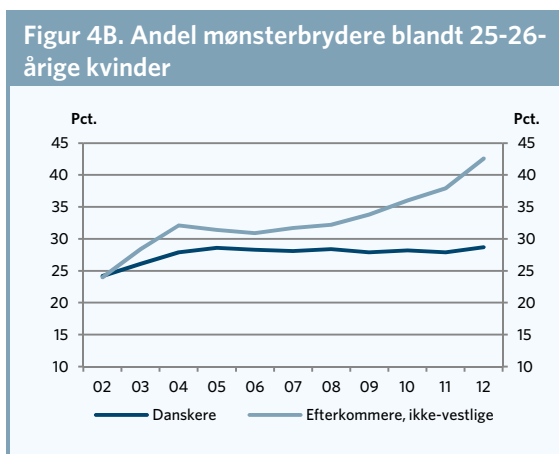


Anm.: Mønsterbrydere er defineret som 25-26 årige med ufaglærte forældre (grundskole eller gymnasial) der er i gang med - eller har afsluttet - en videregående uddannelse.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

En opdeling på køn viser, at stigningen i andel mønsterbrydere blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande langt overvejende er trukket af en kraftig stigning blandt kvinderne, jf. figur 4A-B. I løbet af de seneste 10 år er andelen af kvindelige efterkommere med ikke-vestlig baggrund og ufaglærte forældre, som går i gang med en videregående uddannelse, steget fra omkring 25 pct. i 2002 til 43 pct. i 2012. Den tilsvarende udvikling genfindes ikke hos de mandlige efterkommere med ikke-vestlige rødder.



Anm.: Se figur 3.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.



Anm.: Se figur 3
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I samme periode har andel af mønsterbrydere stort set været konstant for etniske danskere (både kvinder og mænd). Samtidig viser figurerne, at andelen af mønsterbrydere i det hele taget er væsentligt større blandt kvinder end blandt mænd – både for danskere og ikke-vestlige efterkommere.

Hvordan klarer mønsterbrydere sig?

I det følgende ser vi nærmere på, hvordan de unge mønsterbrydere klarer sig på bl.a. arbejdsmarkedet og på boligmarkedet. Konkret ses på følgende:

- Andel offentligt forsørgede
- Beskæftigelsesfrekvens
- Disponibel indkomst
- Andel der bor i ejerbolig

Disse forhold er belyst for mønsterbrydere i alderen 30-34 år, og er sammenlignet med andre unge.

Færre er på offentlig forsørgelse med en uddannelse

Når man ser bort fra modtagelse af barseldagpenge, var det 17 pct. af de etniske danskere i alderen 30-34-år, der var offentligt forsørgede i 2011. Dette ses af tabel 2. Denne gruppe dækker f.eks. over personer på dagpenge, kontanthjælp, førtidspension, sygedagpenge, revalidering, fleksjob, løntilskud mv. Ser man udelukkende på unge danskere med ufaglærte forældre, er den tilsvarende andel 26 pct. Der er således væsentligt større risiko for at modtage offentlig forsørgelse, hvis ens forældre er ufaglærte.

Blandt danske mønsterbrydere – dvs. unge med ufaglærte forældre, der tager en videregående uddannelse – er det derimod kun 10 pct., der modtager offentlig forsørgelse.

Tabel 2. Andel offentligt forsørgede blandt 30-34-årige, 2011						
	Danskere			Efterkommere (ikke-vestlige)		
	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder	I alt
	Pct.			Pct.		
Ufaglærte forældre	24	27	26	26	29	27
- Mønsterbrydere	8	11	10	12	15	14
- Ikke mønsterbryder	28	35	31	29	37	33
Unge med videregående uddannelse	7	9	8	11	16	14
Alle unge	16	18	17	25	28	27

Anm: Andelen er beregnet ud fra antal offentligt forsørgede omregnet til fuldtidspersoner. Personer på barseldagpenge er ikke medtaget.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Se man på andelen af offentligt forsørgede blandt ikke-vestlige efterkommere, er det nogenlunde samme mønster, der tegner sig. Der er dog en tendens til, at andelen af offentligt forsørgede generelt er lidt højere blandt efterkommere fra ikke-vestlige lande sammenlignet med etniske danskere – både for mønsterbrydere og ikke-mønsterbrydere. Desuden er der for alle grupper lidt flere kvinder end mænd, der er på offentlig forsørgelse.

Mønsterbrydere får bedre tilknytning til arbejdsmarkedet

Hvad angår beskæftigelse, ses der en klar gevinst af at være mønsterbryder. For danske unge er knap ni ud af ti i beskæftigelse, jf. tabel 3. Mens det blandt danske mønsterbrydere er 96 pct., der er beskæftiget, er det kun ca. 78 pct. af ikke-mønsterbryderne.

For alle unge efterkommere mellem 30 og 34 år er 70 pct. i beskæftigelse. De efterkommere, som blev mønsterbrydere, har dog væsentlig højere beskæftigelsesprocent, nemlig 94 pct., mens efterkommere med ufaglærte forældre, der er ikke blevet mønsterbrydere har en beskæftigelsesgrad på 74 pct.

Mønsterbryderne har ikke bare højere beskæftigelse end ikke-mønsterbryderne - både for danskere og efterkommere ligger beskæftigelsesgraden for mønsterbryderne på linje med personer med lang videregående uddannelse.

Tabel 3. Andel beskæftigede eller studerende blandt 30-34-årige, 2012

	Danskere			Efterkommere (ikke-vestlige)		
	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder	I alt
	Pct.			Pct.		
Ufaglærte forældre	85	81	83	81	78	80
- Mønsterbrydere	97	95	96	96	92	94
- Ikke mønsterbryder	82	74	78	77	70	74
Unge med videregående uddannelse	98	96	96	95	91	93
Alle unge	90	88	89	80	78	79

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Store effekter på indkomsten at blive mønsterbryder

Tabel 4 viser den gennemsnitlige disponible indkomst blandt 30-34-årige i 2011. Det ses, at også på indkomsten har det en effekt at være mønsterbryder. Mens danske unge i gennemsnit tjener 220.000 kr. om året, tjener danske unge med ufaglærte forældre i gennemsnit noget mindre, nemlig 202.000 på årsbasis.

De personer med ufaglærte forældre, der tager en videregående uddannelse, inkasserer knap 40.000 kr. mere om året end dem, der også havde ufaglærte forældre, men ikke tog en videregående uddannelse.

Tabel 4. Gennemsnitlig disponibel indkomst blandt 30-34-årige, 2011

	Danskere			Efterkommere (ikke-vestlige)		
	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder	I alt
	1.000 kr.			1.000 kr.		
Ufaglærte forældre	205	199	202	193	198	195
- Mønsterbrydere	242	223	230	249	218	230
- Ikke mønsterbryder	197	187	192	177	186	181
Unge med videregående uddannelse	256	229	240	247	216	229
Alle unge	227	213	220	192	195	194

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

For efterkommerne er der endnu større indkomstgevinster ved at blive mønsterbryder. Det er knap 50.000 kr. til forskel på indkomsten hos mønsterbrydere og ikke-mønsterbrydere blandt efterkommerne.

For de danske unge giver dét at være efterkommer en højere indkomst, men danske unge med videregående uddannelse som helhed tjener i gennemsnit stadig 10.000 kr. mere end danske unge med ufaglærte forældre, som har taget en videregående uddannelse. Det gælder ikke for efterkommerne. De efterkommere med ufaglærte forældre, der bliver mønsterbrydere, tjener cirka det samme som gennemsnitsefterkommeren med videregående uddannelse.

Det ses videre, at efterkommere med ufaglærte forældre i gennemsnit har omtrent samme indkomst som gennemsnittet for unge efterkommere generelt. Blandt danskerne er der imidlertid betydelig forskel på, om forældrene er ufaglærte eller ej - der er ca. 20.000 kr. til forskel på *alle unge* og *unge med ufaglærte forældre*.

Det skal dog igen påpeges, at der blandt efterkommere er en væsentlig større andel (44 pct.), der har ufaglærte forældre, end der er blandt danskerne (14 pct.).

Flere mønsterbrydere vælger ejerbolig

På spørgsmålet om, hvorvidt man bliver boligejer, ser dét at være mønsterbryder ud til at flere vælger ejerbolig. Blandt de etniske danskere er der faktisk procentvist flere boligejere blandt de unge med ufaglærte forældre (54 pct.), der tog en videregående uddannelse, end der er blandt unge med videregående uddannelse generelt (50 pct.).

Tabel 5. Andel boligejere blandt 30-34-årige, 2012

	Danskere			Efterkommere (ikke-vestlige)		
	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder	I alt
	Pct.			Pct.		
Ufaglærte forældre	48	52	50	32	33	33
- Mønsterbrydere	49	57	54	39	35	36
- Ikke mønsterbryder	47	49	48	30	32	31
Unge med videregående uddannelse	46	54	50	38	34	36
Alle unge	50	53	51	32	33	32

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

For efterkommere er andelen af boligejere, som er mønsterbrydere den samme som andelen af boligejere blandt efterkommere med videregående uddannelse - i begge tilfælde 36 pct.

I det hele taget er der dog markant større andele blandt danskerne, der ejer en bolig, end der er blandt efterkommerne - uanset om de er mønsterbrydere eller ej.